

**Pieņemts spriedums lietā par izdevumu segšanu, veicot zemes kadastrālo
uzmērīšanu, atjaunojot personas īpašuma tiesības**

2011. gada 28. novembrī Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2011-02-01 „Par likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 22. panta pirmās daļas otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam”.

*Par vienlīdzības principa ievērošanu, piešķirot valsts finansiālo atbalstu zemes
uzmērīšanai*

Apstrīdētā norma

Likuma „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 22. panta pirmās daļas otrais teikums nosaka, ka zemes kadastrālo uzņēmīšanu par valsts budžeta līdzekļiem, ja tā saistīta ar zemes īpašuma tiesību atjaunošanu vai zemes īpašuma kompensēšanu ar līdzvērtīgu zemi, veic tikai tajā administratīvajā teritorijā, kurā bijušie zemes īpašumi atrodas.

Lietas fakti

Centrālā zemes komisija ar 2007. gada 28. maija lēmumu atjaunoja I. Bogdānovai īpašuma tiesības uz zemi Valkas pagastā, Valkas rajonā kā uz mantojamai zemei Abrenes apriņķa Gauru pagasta viensētas zemes daļai līdzvērtīgu zemi. I. Bogdānova 2008. gada 15. jūnijā vērsās valsts sabiedrībā ar ierobežotu atbildību „Latvijas Valsts mērnieks”, lūdzot iekļaut minēto zemes īpašumu sarakstā zemes kadastrālajai uzņēmīšanai par valsts budžeta līdzekļiem.

Pamatojoties uz apstrīdēto normu, iestāde atteicās to darīt, jo īpašuma tiesības neesot atjaunotas tajā pašā administratīvajā teritorijā, kurā atradies bijušais zemes īpašums. Atteikums tika pārsūdzēts tiesā.

Pieteikuma iesniedzējs – Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments, kura tiesvedībā atrodas lieta pēc I. Bogdānovas pieteikuma, uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. pantā noteiktajam vienlīdzības principam, turklāt bez objektīva un saprātīga pamata pasliktina konkrētās personas stāvokli administratīvajā lietā.

Tiesas secinājumi un lēmums

Apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam Satversmes tiesa izvērtēja kopsakarā ar nacionalizēto zemes īpašumu atgūšanas procesu, kas notika un notiek zemes reformas ietvaros [7].

Satversmes tiesa secināja, ka lietā ir strīds nevis par īpašuma tiesību atjaunošanas ierobežojumu, bet gan par atjaunotā zemes īpašuma uzmērīšanas apmaksas kārtību. Satversmes tiesa piekrita institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto normu – Saeimas viedoklim, ka iespēja saņemt valsts budžeta finansējumu īpašumā piešķirtās zemes uzmērīšanai uzskatāma par valsts īpaši piedāvātu finansiālu atbalstu, nevis par personas pamattiesībām. Satversmes tiesa uzsvēra, ka likumdevējs viennozīmīgi ir tiesīgs pieņemt lēmumu par īpaša finansiāla atbalsta sniegšanu kādai personu grupai, taču šāda rīcība nevar būt pretrunā ar Satversmes 91. panta pirmajā teikumā nostiprināto vienlīdzības principu [10].

Par personām (personu grupām), kas atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos un attieksmes formu pret tām

Vērtējot normatīvo aktu, kas noteica zemes reformas kārtību, vēsturisko attīstību, Satversmes tiesa atzina, ka, lai arī normatīvie akti par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu zemes reformas sākumposmā neparedzēja iespēju bijušajiem zemes īpašniekiem, kuru zeme atradās Abrenes apriņķī, vai viņu mantiniekiem iespēju pieprasīt līdzvērtīgu zemi citā vietā, bet saņemt vienīgi kompensāciju, vēlāk Latvijas valsts, ļaujot izvēlēties Abrenes apriņķī mantojamai zemei līdzvērtīgu zemi Balvu rajonā, deva iespēju bijušajiem zemes īpašniekiem, kuru zemes īpašumi 1940. gada 21. jūlijā atradās Abrenes apriņķī, vai viņu mantiniekiem tomēr atjaunot zemes īpašuma tiesības un iegūt līdzvērtīgu zemi citā vietā.

Satversmes tiesa secināja, ka bija radīti vienlīdzīgi apstākļi, lai bijušie zemes īpašnieki vai viņu mantinieki varētu atjaunot īpašuma tiesības uz zemi tajos gadījumos, kad līdz šim to nebija iespējams izdarīt, tostarp arī tad, ja zeme atradās bijušajā Abrenes apriņķī. Tādējādi personas, kuru īpašums atradās Abrenes apriņķī un kurām tika piešķirta līdzvērtīga zeme citā administratīvajā teritorijā, pēc tiesas ieskata, neveido atsevišķu personu grupu [11].

Satversmes tiesa atzina, ka vienādos un salīdzināmos apstākļos atrodas trīs grupas – 1) personas, kurām īpašuma tiesības atjaunotas, piešķirot līdzvērtīgu zemi tajā pašā administratīvajā teritorijā, kurā atradās bijušais īpašums; 2) personas, kurām īpašuma tiesības atjaunotas, piešķirot līdzvērtīgu zemi citā administratīvajā teritorijā pēc pašas personas izvēles (subjektīvu apstākļu dēļ) un 3) personas, kurām īpašuma tiesības atjaunotas, piešķirot līdzvērtīgu zemi citā administratīvajā teritorijā tāpēc, ka attiecīgajā administratīvajā teritorijā brīva zeme nebija pieejama (objektīvu apstākļu dēļ). Taču, tā kā zemes kadastrālā uzmērīšana par valsts budžeta līdzekļiem tiek nodrošināta tikai tām personām, kurām tā veicama tajā pašā administratīvajā teritorijā, kurā atradās bijušais zemes īpašums, bet pārējām personām zemes kadastrālā uzmērīšana jāveic par saviem līdzekļiem, Satversmes tiesa secināja, ka atšķirīgā attieksme pret personām paredzēta atkarībā no tā, kurā administratīvajā teritorijā atrodas piešķirtā līdzvērtīgā zeme [12].

Par atšķirīgās attieksmes leģitīmo mērķi

Lai noskaidrotu atšķirīgajai attieksmei izvirzīto leģitīmo mērķi, Satversmes tiesa ņēma vērā gan zemes reformas, gan apstrīdētās normas mērķi un atzina, ka atšķirīgajai attieksmei bija noteikts leģitīms mērķis – veicināt īpašuma tiesību atjaunošanu tās pašas administratīvās teritorijas ietvaros, panākot Latvijas valsts teritorijas vienmērīgu attīstību, kas ir visas sabiedrības interesēs [13].

Par pamattiesību ierobežojuma samērīgumu

Satversmes tiesa secināja, ka gadījumos, kad bija iespējams atjaunot īpašuma tiesības tajā pašā administratīvajā teritorijā, kurā atradās bijušais zemes īpašums, bet persona subjektīvu apstākļu dēļ izvēlējās līdzvērtīgu zemi citā administratīvajā teritorijā, apstrīdētajā normā paredzētais līdzeklis bija piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai [15].

Savukārt gadījumos, kad personai no tās gribas neatkarīgu iemeslu dēļ (piemēram, attiecīgajā administratīvajā teritorijā nav brīvas zemes vai bijusī administratīvā teritorija vairs neietilpst Latvijas teritorijā) nav iespējams saņemt līdzvērtīgu zemi tajā administratīvajā teritorijā, kurā atradās bijušais zemes īpašums, apstrīdētajā normā ietvertais līdzeklis nesasniedz leģitīmo mērķi – neatjauno iepriekšējo tiesisko stāvokli un arī neattur personu no zemesgabala izvēles pēc sava ieskata. Līdz ar to apstrīdētā norma attiecībā uz personām, kuru īpašuma tiesības atjaunotas, piešķirot līdzvērtīgu zemi citā

administratīvajā teritorijā no personas gribas neatkarīgu jeb objektīvu apstākļu dēļ, neatbilst samērīguma principam, jo nav piemērota leģitīmā mērķa sasniegšanai [15].

Satversmes tiesa konstatēja, ka atšķirīgajai attieksmei pret personām, kuru īpašuma tiesības atjaunotas, piešķirot līdzvērtīgu zemi citā administratīvajā teritorijā no personas gribas neatkarīgu apstākļu dēļ, nav objektīva un saprātīga pamata un tā ir pretrunā ar Satversmes 91. Pantu [15].

Par brīdi, ar kuru apstrīdētā norma zaudē spēku

Nosakot brīdi, ar kuru apstrīdētā norma zaudē spēku, Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētās normas atzīšana par spēku zaudējušu no tās pieņemšanas brīža attiecībā uz pieteicēju administratīvajā lietā ir vienīgā iespēja aizsargāt viņas pamattiesības. Taču nevar izslēgt iespējamību, ka vēl kāda persona savu ar apstrīdēto normu aizskarto pamattiesību aizsardzības labad ir vērsusies tiesā. Tāpēc apstrīdētā norma attiecībā uz visām tām personām, kas ir uzsākušas šādu tiesvedību, zaudē spēku no tās pieņemšanas brīža [16].

Savukārt, attiecībā uz visām personām, kurām zemes īpašums objektīvu iemeslu dēļ kompensēts ar līdzvērtīgu zemi citā administratīvajā teritorijā, apstrīdētās normas atzīšanu par spēkā neesošu no tās pieņemšanas brīža Satversmes tiesa atzina par neiespējamu, jo šobrīd nav iespējams atjaunot tiesības uz valsts finansiālu atbalstu zemes uzmērīšanai visām personām, kuras objektīvu iemeslu dēļ ieguva zemes īpašumus citās administratīvajās teritorijās un pašas maksāja par zemes uzmērīšanu, jo šāds risinājums būtiski aizskartu citu personu tiesības.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams. Tas stāsies spēkā dienā, kad tiks publicēts laikrakstā "Latvijas Vēstnesis". Sprieduma teksts ir pieejams arī Satversmes tiesas mājas lapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Satversmes tiesa
tiesa@satv.tiesa.gov.lv
67210274